

naslovom „Rasprava o poretku“ u novom ruhu sadrži tri dorađena poglavlja iz „Poretka sveta“ i jedno novo pod nazivom „Moć i globalizovani svetski poredak“. Drugo izdanje obogaćeno je i Zaključkom pod naslovom „Doba neizvesnosti – jata crnih labudova iza horizonta“. Prvenstveno zbog velikih sinteza u promišljanju međunarodne stvarnosti koje odlikuju Simićev opus, ali i vrednih tabelarnih prikaza i kvalitetno dizajniranih preglednih mapa, „Rasprava o poretku“ će sasvim sigurno biti nezaobilazna literatura u svim budućim istraživanjima međunarodnih odnosa u srpskoj nauci •

Aleksandra Krstić¹¹
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Nacistička propaganda

Atlagić Siniša, *Nacistička propaganda – od totalne do totalitarne propagande*, Čigoja Štampa, Beograd, 2012.

Cilj knjige Siniše Atlagića je da predstavi nacističku koncepciju propagande, kritički je valorizuje i ukaže na njene principe i karakteristike u svetlu propagande uopšte. Takođe, autor preispituje totalni i totalitarni karakter nacističke propagande u cilju teorijskog, naučnog objašnjenja pojma političke propagande i njenog razlikovanja od drugih pojmova, kojima se ovaj pojam često zamenjuje.

Autor kroz deset poglavlja knjige „Nacistička propaganda – od totalne do totalitarne propagande“ najpre polazi od određenja osnovnih pojmova, teorijskog pregleda i različitih shvatanja profašističke i nacističke propagande, kroz hronološko predstavljanje najranijih studija o nacističkoj propagandi, ali i onih koje su usledile u kasnijim periodima, a koje se bave propagandnom politikom britanske vlade tokom

¹¹ Email: aleksandra.krstic@fpn.bg.ac.rs

Prvog svetskog rata i nastavljaju se analizama prvih pojavljivanja pojma „nemačke propagande“ u tom periodu. Autor razumljivim jezikom ukazuje na prve teorijske postavke i istraživanja autora poput Bernejza, Elila, ali i Perlofa, Skemela, Tejlora i Slavujevića, koji se bave ispitivanjima savremene političke propagande. Takođe, ističući suštinu tehnika propagande (na primer, tehnike nagrade i kazne, ponavljanja sadržaja, šokiranja publike, itd.), autor omogućava čitaocima da ovladaju znanjem i činjenicama neophodnim za kasnije razumevanje delovanja nacističke propagande.

Za dublje razumevanje nacističke propagande i njenog totalnog, odnosno totalitarnog karaktera, autor se kreće u jednom širem kontekstu, koji je važan za razumevanje razvoja Nemačke u vremenu kada je nastajao nacistički pokret. Istorijski pregled razvoja Nemačke od kraja Prvog svetskog rata i objašnjenje uzroka njenog vojnog poraza, ali i detaljan pregled odnosa Nemačke u spoljnoj politici tokom 30-tih godina prošlog veka i međusobnih odnosa snaga tadašnjih političkih partija, omogućavaju da se u ovako objašnjenom društvenom i političkom kontekstu shvate okolnosti pod kojima je Hitlerova NSDAP (Nacionalsocijalistička nemačka radnička partija) „krajem 1927. godine brojala 75.000 članova i imala 7 predstavnika u parlamentu.“¹²

Istorijska građa i obilje literature koju autor koristi kao izvore, pripremaju teren za shvatanje totalitarnih režima kojima, prema tipologiji

savremenih nedemokratskih režima, pripada i nacizam, a autor u tom kontekstu nastoji da utvrdi koliko je propaganda nacionalsocijalista zapravo pogodovala uspostavljanju nacizma. Da bi to utvrdio, Atlagić razmatra i ideologiju nacizma, i to kroz osnovne ideje antisemitizma i rasizma. Posebno se bavi mitom o arijevske rasi, koji se kao okosnica nacističke propagande analizira i kroz arhivsku građu, ali i pregled odnosa u društvu, odnosa prema mladima i crkvi, ali i „skeniranje“ glasača radničkog pokreta u Nemačkoj posle izbora 1932. godine. „Ideja o pripadnosti zajednici ljudi višeg porekla predstavljala je fon u koji su se mogli uklopiti svi Nemci i koji je kao takav brisao njihove međusobne socijalne razlike i omogućavao pojedincima da ih dograđuju, uključujući u njih vlastite interese, nadanja i očekivanja. Prožimanje svih nacističkih propagandnih poruka ovom idejom bilo je vrhovni princip kojim se rukovodila u obradi stvarnosti.“¹³

Autor se bavi i analizom osnovnih principa nacističke propagande, gde se pored odvajanja identiteta od imidža, koji ima ključnu ulogu u nacističkoj propagandi, analiziraju i drugi principi, poput uprošćavanja pogleda na svet, prikrivenosti i otvorenosti propagandne namere i netolerantnosti nacista prema drugim pogledima na svet. Preispitivanjem

¹² Siniša Atlagić, *Nacistička propaganda – od totalne do totalitarne propagande*, Čigoja štampa, Beograd, 2012, str. 65.

¹³ Ibidem, str. 102

ideje o kultu vođe, mita o Fireru, odnosa najbližih Hitlerovih saradnika prema njemu, i to kroz istorijsko-društveno objašnjenje, a pre svega razumljivim jezikom, Atlagić nam omogućava da razumemo zašto i kako se personifikacija zbivanja nalazi u osnovi Hitlerove predstave o sebi, ali i u osnovi njegovog imidža među građanima Nemačke.

Izgovorena reč, štampa, radio, film, plakat, književnost, muzika i spektakl kao sredstva korišćena u svrhe nacističke propagande, analizirana su u posebnom poglavlju „Sredstva nacističke propagande“, i to tako da su potkrepljena brojnim primerima iz arhivskih izvora, novinskih tekstova i svim onim što je obuhvatala informativna politika kao ratni resurs. „Imati kontrolu nad tako značajnim ratnim resursom kakve su bile filmske novosti značilo je imati kontrolu nad njihovim sadržajem i slikom, ali i vremenom prikazivanja. Reč je o istovrsnoj kontroli koju vrše savremeni stručnjaci za politički marketing prilikom uobličavanja promocije određenog političkog događaja.“¹⁴ Pišući o položaju umetnosti, muzičkog i književnog stvaralaštva, autor sa još jednog značajnog aspekta osvetljava suštinu nacističke propagande, čiji je cilj bio da se nacizam predstavi kao novo doba, bez obzira na to koliko je različitih tradicija u sebi obuhvatio.

Odnos Nemačke prema dijaspori, o kojem Atlagić piše sa stanovišta analize organizacija koje su propagirale nemačko shvatanje sveta u Americi i Velikoj Britaniji, omogućava dublje razumevanje nacističke

ratne propagande i sticanje šire slike koja je dovela do „totalnog rata“. Teren za uspostavljanje totalitarnog sistema pripremila je upravo ta totalna propaganda, o kojoj Atlagić zaključuje da ne može svaka totalna propaganda da postane totalitarna, već „samo ona koja uspe da svoju intenciju realizuje na osnovu totalitarnog sistema institucija, kao što je to učinila nacistička.“¹⁵ Način na koji je nacistička propaganda prešla put od totalne do totalitarne propagande obuhvata sve najvažnije, pa i one manje poznate aspekte, koje ova knjiga Siniše Atlagića obuhvata, tumači i kritički preispituje. Zbog tog istorijski promišljenog, teorijski potkrepljenog i nadasve arhivski obogaćenog pristupa autora prema jednoj kompleksnoj temi kao što je nacistička propaganda, ova knjiga bi trebalo da postane nezaobilazna literatura u izučavanju savremene političke propagande •

¹⁴ Ibidem, str. 167

¹⁵ Ibidem, str. 219